

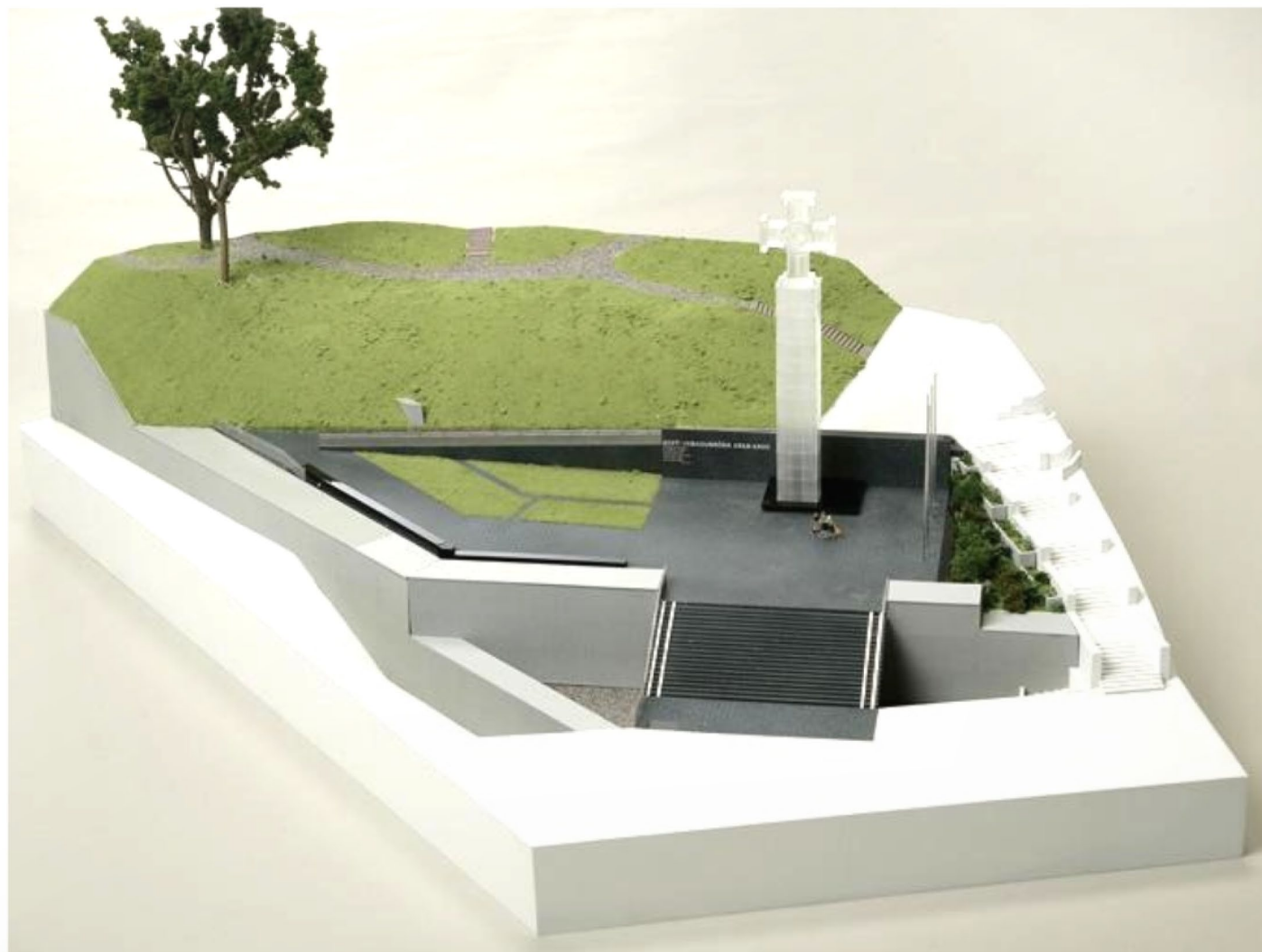
Vabadussõja võidusamba rajamise korraldus

Tarmo Olgo

Riigikontrolli tulemusauditi osakonna peakontrolör

13.2.2012

Tagasivaade

- 1997: Riigikogu otsustas rajada monumendi;
- 2005: Riigikogu otsustas monumendi koha ja nimetuse;
- 2007 juuli: lõppes ideekavandi konkurss;
- 2008 veebruar: sõlmitakse samba projekteerimis-ehitusleping;
- 2008 juuli: minister teatab, et monument ei valmi tähtaegselt;
- 2008 november: monument oleks pidanud valmima;
- 2009 juuni: monumendi pidulik avamine;
- 2009 september: samba valgustus viiakse remonti;
- 2009 november: võetakse sammas vastu;
- 2009 detsember: loobutakse koostööst Sans Souciga;
- 2011 aprill: samba uus valgustus võetakse vastu.

Tähtaeg määras kõik

Tähtaja määrasid poliitikud

Riigikontrolli üldhinnang

Riigikontrolli hinnangul on Vabadussõja võidusamba ehitamisel ilmnenud puuduste peamiseks põhjuseks liigne kiirustamine.

Kiirustama sundis poliitilisel tasandil määratud ebarealistlik monumendi valmimise tähtaeg.

Riigikontrolli arvates puudusid objektiivsed eeldused ehitada monument valmis kaheksa kuuga sellisena, nagu ideekonkursi võitjad seda 2008. aasta jaanuaris ette kujutasid.

Kust tuli samba valmimise tähtaeg

Monumendi valmimise 2008. aastal otsustas valitsuskabinet 2006. aasta juunis, kiites heaks Kaitseministeeriumi koostatud Vabadussõja võidusamba püstitamise lähteülesande.

Lähteülesandes nähti ette, et sammas peab valmima 2008. aastal ehk Eesti Vabariigi juubeliaastal.

Eesmärk avada monument 2008. aastal oli kirjas ka 2007. aasta valitsusliidu tegevusprogrammis aastateks 2007–2011.

- Koalitsioonileppes (2.04.2007): Valitsusliit [---] avab Eesti Vabariigi 90. aastapäevaks Tallinnas Vabaduse väljakul Vabadussõja võidusamba.

Kust tuli samba valmimise tähtaeg

21. veebruaril 2007 võidusamba hindamiskomisjoni koosolekul nentis kaitseminister Jürgen Ligi, et „väga tahaks, et mälestusmärk saaks valmis 24. veebruariks 2008, aga seda lubadust on väga raske kindlalt anda. Sellepärast sai öeldud, et Vabadussõja võidusammas valmib EV juubeliaastal“.

Järgnevatel nädalatel lepitati Eesti Vabariigi 90. aastapäeva tähistamise ürituste kava ettevalmistamise käigus kokku monumendi avamise täpne aeg – Vabadussõja alguse 90. aastapäev, 28. november 2008.

Kaitseministeerium teavitas sellest avalikkust 13. märtsil 2007.

Kust tuli samba valmimise tähtaeg

Valitsuse otsustes ega nende seletuskirjades seda konkreetset tähtpäeva 28. november 2008 kirjas ei ole.

Tähtaegade fikseerimise ajal ei olnud ega saanudki olla otsustajatel ettekujutust, milline saab monument olema, mis kujuga ja materjalist ehitatakse sammas ning milliseid tehnilisi raskusi tuleb selle rajamisel ületada.

Hilisem ei tulnud kellelgi mõttesse tähtaega muuta, kuna tähtajad olid selgelt poliitilised.

Samba rajamise alguses tegutseti loiult

17 kuud – Riigikogu otsusest konkursikomisjoni moodustamiseni

8 kuud – komisjoni moodustamisest konkurssi väljakuulutamiseni

11 kuud – konkursi algusest lepingu sõlmimiseni

8 kuud – jäi monumendi ehitamiseks

Monumendi maksumus

Monumendi maksumus (31.7.2011. a seisuga)

Kaitseministeerium kulutas monumendi rajamiseks kokku 8,5 miljonit eurot (132,9 mln kr).

Sellest 895 000 eurot (14 mln kr) ehk 10% kulus monumendi puuduste kõrvaldamiseks.

Monument läks 1/3 võrra kavandatust rohkem maksma.

Monumendi hooldamiseks kulub ca 60 000 eurot aastas.

Monumendi maksumuse ületamine ei ole probleem

- Monumendi esialgse maksumuse väljaütlemisel ei teadnud ministeerium, mida ja kuidas ehitama hakatakse.
- Hiljem püüti 100 miljonist kroonist kramplikult kinni hoida, mis põhjustas mitmel juhul põhjendamatut koonerdamist.
- Eelarve piiratusele viidates jäeti esialgu tellimata mitmed vajalikud tehnilised ekspertiisid ja ehitustööd.

Riigihangete seaduse järgimine

Riigihanke menetlust otsustati mitte järgida

- 2008. jaanuaris otsustas valitsus kaitseministri ettepanekul, et monumendi hangete korraldamisel ei pea lähtuma riigihangete seadusest.
- Ministeerium lubas, et lepingupartnerite leidmisel ei kahjustata konkurentsi põhjendamatult.
- Ministeerium täitis lubatud osaliselt ja sisulist konkurssi ei toimunud: projekteerija (Sweco), samba projekteerija-ehitaja (Sans Souci) ja projektijuhi-omanikujärelevalve (Telora-E) valimisel.

Riigihanke menetlust otsustati mitte järgida

- Riigikontrolli hinnangul oli monumendi ehitamise partnerite valikul erandi rakendamine vastuolus riigihangete seaduse mõttega.
- “Käesolevas seaduses sätestatud korda ei ole hankija kohustatud rakendama, kui [---] sõlmitav leping või korraldatav ideekonkurss on **seotud riigisaladusega riigisaladuse** seaduse tähenduses või **välisriigi salastatud teabega** või **Eesti Panga turvalisuse** või avaldamisele mittekuuluva teabega või kui lepingu täitmine eeldab kooskõlas õigusaktidega **eriliste turvalisusnõuete täitmist** või kui erandi kohaldamine on otseselt vajalik **riigi oluliste huvide kaitsmiseks** [---]”

Samba projekteerija ja ehitaja valik – eellugu

- Võimalikke partnereid otsiti mitmest riigist (Soome, Rootsi, Saksamaa, Suurbritannia, Tsehhi, Itaalia).
- 2007 detsembris kohtuvad monumendi autorid ja ministeeriumi esindajad Tšehhis Sans Souci esindajatega.
- 7.1.2008 tutvustab Sans Souci Kaitseministeeriumile samba võimalikke klaasinäidiseid.

Samba projekteerija ja ehitaja valik – konkurss

- 2.2.2008 tehti kolmele ettevõttele (Tšehhi, Saksamaa ja Rootsi) ettepanek esitada pakkumus samba projekteerimiseks ja ehitamiseks.
- Pakkumiste esitamiseks anti 9 päeva aega.
- 8.2.2008 laekus üks enam-vähem korrektne pakkumine Tšehhi firmalt Sans Souci.

Samba projekteerija ja ehitaja valik – konkurss

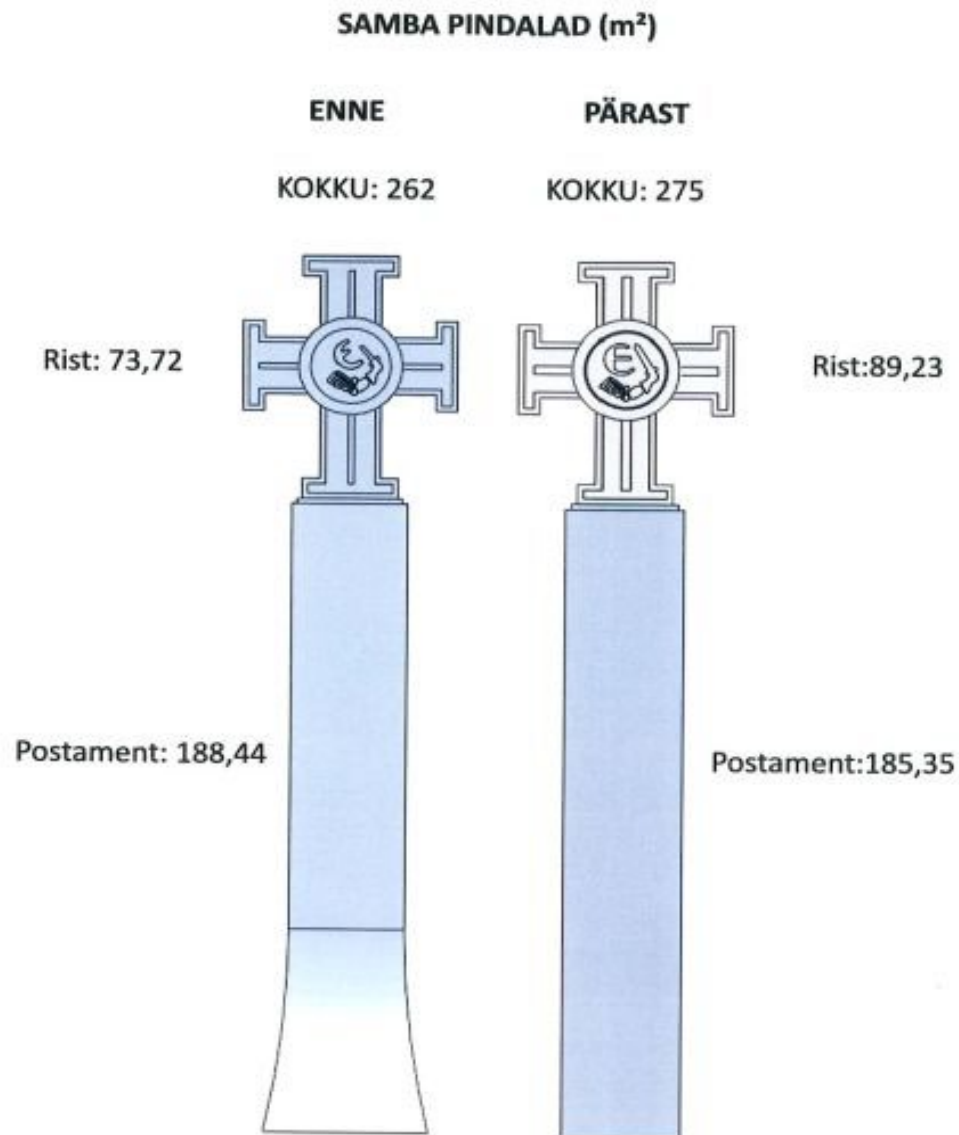
- Rootslased teatasid, et ei jõua projekteerijaga kokkuleppele.
- Sakslased esitasid vaid hinnasoovi ja teatasid, et ei suuda ette valmistada nõutud dokumente.
- Pärast Sans Soucilt pakkumise saamist teiste võimalike partneritega läbirääkimisi ei peetud.

Samba projekteerija ja ehitaja valik – hinnang

Riigikontrolli hinnangul valiti Tšehhi firma Sans Souci s.r.o. sammast ja risti projekteerima ning ehitama sisulise konkursita, kuna teistel konkursile kutsututel ei olnud pakkumuste esitamise ebamõistlikult lühikese tähtaja tõttu võimalust koostada nõutud detailsusega pakkumust.

Sans Souciga lepingu sõlmimine

- Läbirääkimised algasid pakkumuste avamisele järgneval päeval.
- 28.2.2008 sõlmis Kaitseministeerium Sans Souciga lepingu.
- Lõpphinnaks kujunes 3 390 000 eurot (53 mln kr).

Sans Souci tööde teostamine

Lepingu sõlmimisel ei olnud ministeeriumil ega ka autoritel selge, milliste klaasdetailidega sammas ja rist kaetakse, kuidas need kinnitatakse ning kuidas monumenti valgustama hakatakse.

Sans Souci tööde teostamine – pidev vaidlus

2008 aprillis lepiti kokku klaasi tüüp ja paksus.

2008 aprillis lepiti kokku klaaspaneelide mõõtmed.

2008 juulis aktsepteeriti klaaspaneelide kinnitamise moodus.

2008 septembrini vaieldi vuukide täitmise ja risti kuju üle.

2008 oktoober kokkulepe samba ja risti valgustuse asjus.

2009 septembris otsustati paigaldada sundventilatsioon.

Sans Souci tööde teostamine – lahkkelid

2008 august Sans Souci soovib täiendavat tasu 152 500 eurot (2,4 mln kr) lisatööde eest.

2008 september Sans Souci ähvardab tööd peatada, viidates lahkkelidele autoritega ja ministeeriumi soovimatusele hüvitada täiendavaid kulusid.

20.1.2009 lepitati kokku, et ministeerium maksab Sans Soucile täiendavalt 140 000 eurot, ja pikendati samba valmimise tähtaega.

Sans Souci tööde teostamine – kokkulepe

Konstateeriti, et Sans Souci ei olnud suutnud kohustusi tähtaegselt täita seetõttu, et ministeerium oli jätnud oma kohustused osaliselt täitmata.

Lepiti kokku, et kumbki osapool ei rakenda lepingukohaseid sanktsioone täitmata jäänud kohustuste ja tööde lõpetamistähtaja edasilükkumise tõttu.

Sans Souci kõigi tööde lõpetamise uueks tähtajaks määrati 2009. aasta 31. märts.

Sans Souci – tee lepingu lõpetamiseni

- 23. juuni 2009 samm asutati pidulikult.
- 22. juuni 2009 väljastati sambale kasutusluba.
- Samba avamise hetkeks ei olnud ministeerium Sans Soucilt töid vastu võtnud.
- Minister (Jaak Aaviksoo) oli samba avamisel teadlik selle valgustuse probleemidest.

Sans Souci – tee lepingu lõpetamiseni

- Samba probleemid ilmnesid kohe pärast monumendi avamist.
- 2009 juulis muutusid 4 paneeli roosakaks ja lakkas töötamast risti valgustus.
- 2009 augustis tekkisid tõrked sambaosa valgustuses.
- 2009 septembris monteeriti valgustus maha ja Sans Souci lubas valgustuse korda teha 15.12.2009.

Sans Souci - tee lepingu lõpetamiseni

- 19.11.2009 võttis ministeerium vaegtöödega samba vastu.
- Lubatud tähtajaks Sans Souci valgustust korda ei saanud.
- 21.12.2008 ministeerium fikseeris puudused samba valgustuses ja teatas lepingu lõpetamisest.
- Lepingu lõpetamise hetkeks oli ministeeriumil Sans Soucile tasumata 240 000 eurot (3,8 mln kr).

Ehitusloa vaidlus

Ministeerium oli arvestanud, et monumendile antakse ehitusluba eelprojekti alusel 20 päevaga.

Tegelikkuses kulus ehituslubade saamiseks ligi 4 kuud.

Tallinna Linnavalitsuse soovis monumendile ehitusloa väljastamiseks samba ja risti tööprojekti.

Ehitusloa vaidlus

Linnavalitsus selgitas oma nõudmist monumendi asukohaga esindusväljakul ja linnavalitsuse soovis veenduda samba visuaalses sobivuses ja konstruktsioonide püsivuses.

Riigikontroll ei anna hinnangut linnavalitsuse nõudmiste seaduslikkusele, kuid märgib, et ehitusluba ei tohi anda rajatisele, mille püsijäämises ei olnud rajaja ise veendunud.

Lõpuks ministeerium loobus monumendile, kui tervikule ehitusloa taotlemisest ja ehitusluba taotleti kolmes järgus: samba vundament ja kommunikatsioonid (1.7.2008), tseremooniaväljak (22.7.2008) ja sammast (22.9.2008).

Ehitusluba

Sambale ja ristile ehitusluba andes eiras Tallinna Linnavalitsus ehitusseaduses seatud piirangut, kuna:

- samba projekti koostanud Sans Souci allettevõtjal puudus seaduses nõutud registreering Eesti majandustegevuse registris;
- Kaitseministeeriumi ehitusloa taotluses oli samba ja risti projekti koostajaks Sweco Projekt, kes tegelikult selleks ei olnud;
- projektil puudus mäрге, et Kaitseministeerium on projekti vastu võtnud. Projekti polnud vastu võetud ka sambale kasutusloa saamisel.

Monumendi ehituse rahastamine

Monumendi ehituse rahastamine

Riigikontrolli hinnangul ei olnud monumendi rahastamine läbipaistev, kuna:

- 2008. ja 2009. aasta riigieelarves ei ole sedavõrd olulise objekti rahastamist eraldi välja toodud.
- kulude katmiseks kasutati selleks mitteettenähtud eelarvevahendeid.

Monumendi ehituse rahastamine

Riigikontroll ei tuvastanud, et monumendi rajamiseks eraldatud riigi raha oleks kasutatud millekski muuks, kui monumendiga seotud kulutuste katmiseks.

Monumendi ehituse rahastamine

Kuni 2008. aasta septembrini oli monumendi rajamise kulude katteallikaks Kaitseministeeriumile riigikaitseinvesteeringuteks ja ministeeriumi tegevuskuludeks eraldatud raha.

Monumendi ehitamiseks riigikaitseks eraldatud raha kasutamine toimus valitsuse heakskiidul.

Monumendi ehituse rahastamine

Valitsuse kinnitatud Kaitseministeeriumi eelarve jaotuse kohaselt ehitati monument selleks, et

“keskse juhtimisstruktuuri lahinguvõime arenduse loomise eesmärgil tagada sõjaliste võimete efektiivne väljaarendamine”.

Monumendi ehituse rahastamine

2008. septembris eraldas valitsus Kaitseministeeriumile oma reservist monumendi rahastamiseks 49,3 miljonit krooni.

2008. aastal valitsuse reservist eraldatud raha monumendi ehitamiseks ei kasutatud, vaid jätkati kulutuste katmist kaitseinvesteeringute arvelt.

Valitsuse reserv võeti monumendi kulutuste katmiseks kasutusele 2009. aastal.

Annetustena kogutud raha kasutamine

Monumendi rahastamiseks kogusid annetusi Kultuuriministeerium ja Kaitseministeeriumi rahalisel toel tegutsenud sihtasutus Vabaduse Monument.

12 000 inimest annetasid kokku 2 996 275 krooni.

Annetustena kogutud raha kasutamine

- $\frac{1}{4}$ ehk 725 110 krooni kasutati monumendi ehitamiseks.
- $\frac{3}{4}$ ehk 2 271 165 krooni kulus monumendi parandamiseks.

Õppetunnid

- Kõik, mis allub füüsikaseadustele, ei allu poliitilisele tahtele.
- Asju tuleb teha õiges järjekorras: projekt, ekspertiis, otsus tähtaja ja maksumuse kohta.
- Ametnik ei tohiks pimesi käsku täita.

Tänan!

